

hogy a hiábavaló vérontás elkerülése végett parancsolja meg a magyar csapatok parancsnokainak, hogy ne álljanak ellen a román csapatok mozdulatainak és semmi szín alatt se tüzeljenek rájuk. Hasonló parancs adatott ki a román csapatoknak is, hogyha meg nem támadtatnak, ne használjanak fegyvert.

Ugyanaznap a magyar kormányt az erdélyi magyar csapatok parancsnokai is értesítették a román kir. csapatok megkezdett előnyomulásáról. Másnap az entente missziók főnökéhez intézett iratában a legérelyesebben tiltakozott a román kir. hadsereg előnyomulása ellen, mivel az semmi egyéb, mint flagrns megsértése a belgrádi fegyverszüneti szerződésnek és a felelősséget ezért, bármilyenek is legyenek következményei, a román csapatokra hárítja.

December 18-án Vix Berthelotnak a táviratát közölte a magyar kormánnyal: „Hogy minden összeütközés elkerültessek a magyar és román csapatok között, felkérem: parancsolja meg a magyar csapatoknak Kolozsvár kiürítését. Ezt a várost, mint fontos stratégiai pontot, rendeletemre román csapatok fogják megszállani addig is, míg francia csapatokat küldhetnék oda“. E követeléssel szemben a magyar kormány a leghatározottabban kijelentette, hogy csapatait nem vonja ki e városból, mert ez a követelés homlokegyenest ellenkezik a november 13-iki belgrádi szerződéssel és ha esetleg összeütközés lenne a magyar és román csapatok között, minden felelősséget az entente csapatok azon parancsnokaira hárít, akik megkísérelték a magyar csapatok erőszakos módon való eltávolítását.

Hogy Kolozsvárt ilyen sürgősen miért akarták elfoglalni a román csapatok, kitűnik Erdélyi Jánosnak, a nagyszebeni román kormányzótanács budapesti megbízottjának december hó 21-én a Károlyi-kormányhoz intézett átiratának következő szavaiból: „Mosoin tábornok, az erdélyi megszálló csapatok egy részének parancsnoka sürgönyzi nekem: lépjen közbe a magyar kormánynál, hogy az a Kolozsvárra december 22-ére összehívott gyűlést tiltsa be. Ha a magyar kormány vonakodnék ezt teljesíteni, akkor én e gyűlést a Felekről, hova csapataim holnap reggel megérkeznek, ágyulövésekkel fogom üdvözölni“.

December 22-re az erdélyi magyarság nagy magyar nemzeti gyűlést hívott össze, hogy azon a legimpozánsabb módon tiltakozzék a gyulafehérvári román nemzeti gyűlés azon határozata ellen, amely kimondotta Erdélynek Romániával való egyesítését a magyarság minden megkérdése nélkül, holott Erdély sorsáról döntenit, a magyarság tudta és beleegyezése nélkül nemcsak a legnagyobb igazságtalanság, hanem a legnagyobb képtelenség is. A magyarság ez impozánsnak ígérkező tiltakozó gyűlése nagyon kényelmetlen lett volna Nagyrománia politikusainak, azért siettek tehát mindenáron és minden eszközzel megakadályozni.

December 23-án Vix arról értesítette a magyar kormányt, hogy Berthelot nemcsak Kolozsvár kiürítését követeli, hanem a Kolozsvártól nyugatra eső területet is egészen a Máramarossziget—Nagybánya—Szatmár—Nagy-Károly—Nagyvárad és Arad között húzódó újabb demarkációs vonalig.

Miután a magyar kormány elmulasztotta megelőzően az erdélyi haderő szervezését, rendbeszedését és megerősítését s ennek következtében nem rendelkezett kellő nagyságu erővel, kénytelen volt Berthelot követeléseinek engedve, Kolozsvárt katonailag kiüríteni és a magyar csapatokat a fennebb megjelölt vonalra visszavonni.

Az entente hatalmak katonai missziói e kérdésben habozó, sőt tájékozatlanságot eláruló magatartást tanusítottak. Nem értettük, mert annak okait nem ismerhettük. Ma már tudjuk, hogy a román kormány a belgrádi szerződésben megállapított demarkációs vonalat, miután az nem esett össze a megalakítandó Nagyrománia 1916-iki szerződés biztosította nyugati határvonalával, magára sérelmesnek tartotta és azt kérte az entente hatalmaktól, hogy engedje meg ez egész területnek megszállását. Az entente hatalmak ez engedélye azonban nem volt Románia birtokában még akkor sem, mikor a román hadsereg a Maros folyót átlépte, hanem csak később eszközölte ki részletekben és akkor sem véglegesen.

Ily előzmények után vonult be 1918. december 24-én reggel Gherescu tábornok parancsnoksága alatt Kolozsvárra a román haderő zöme, mintegy 4—5000 hiányosan felfegyverzett és rosszul felszerelt ember.

Kolozsvár megszállása után a magyarországi politikuskok hibájából az egész történeti Erdély a román haderő birtokába jutott.

Ilyen előzmények után s ilyen körülmények között kezdette meg a nagyszebeni román kormányzótanács a román kir. hadsereg leghatásosabb támogatása mellett a régi Erdély egész területén az impérium átvételét és az egész közigazgatás átszervezését.

Dr. Jancsó Benedek.

Temetőváros üzenete.

Mint egy hajó, ringat a vonat. Gyárkémény-minaretek, külváros-bástyafokok délibabosodnak fel a téli ködben, az utak lassanként várossá futnak össze: a legrégeb, a legmagyarabb sátoralja-hely érkezik élém: Szeged.

Már épen elérném. S mint egy előre kuszó őrsz a derékhadnak, egyszerre támad ki a ködhalmok mögül váratlanul és kivédhetetlenül: a temető. Körülkeríti a vonatot. Nincs menekvés. Már mindenünnen — fegyverletevő percre — bukkannak fel hegyes kópja fák, fekete, fölényes, félvállra vetett, néma kereszték. Nem is védekezem, nem tudnám ugyse megmagyarázni: milyen váratlanul-véletlenül, mást keresni jövén estem a kezükre. Szemem, mely az elébb még száz alkalom közül próbált kivergődni egy róka-utra, immár megadással rajtuk mered: Vége. Vihettek.

A sírok lakói, sok, mindenféle fajta harcok obszitosai, felkapaszkodnak a megállított vonatra. Van közöttük, akit még csak tegnap soroztak, van aki immár századéve szolgál. Némelyiken sárga kuruc csizma, másokon nagyháborus acélsisak, vagy ünnepi fekete szűr. Végig kutatják a kocsikat, kinyitnak minden utazó szívet, belenéznek, kitapogatják, egy-egy kamrát kimarkolnak belőle, nem tudok elrejtőzni a mindentlátásuk elől. Van akin végignéznek s mennek odébb: ez az ember csak idevaló, csak visszaérkező, jól ismert szomszéd, tudják mennyit nyom, hány marhája van, sor alá mikor kerül. Valakinél tilalmas csempész portékát találnak: rágalmat, kétséget, megalkuvást, lemondást, rossz indulatot hozott kiárulni magában talán. Elveszik tőle, egy nagy halomba gyűjtik össze az árok szélén.

Most rajtam a sor. Egy régi-régi süppedt sírnak immár közönyös katonája a szemembe néz. Valamilyik ősmennek tükkörcarca, messzi dédapám. Jól ismert mozdulattal, amiről tudjuk, hogy mindnyájunknak fájdalmas, de senkitől el nem kerülhető, mellembe

nyul és kiveszi a szívemet. Nézi, nézi. Lassan számolom: mit is hozhattam benne: A székelységem vak és világító hite. Forgatja, latolgatja, méri, visszateszi. A gyűlölet, amellyel a fajtám ellenségeit gyűlölöm. Nincs kifogása, visszalöki. A mérhetetlen vágy tisztább, valóságosabb, jobb élet után. Vállat von, ez is mehet. Elékerül a küzdelmekben, elhullott álmokban megtermékenyedt akarásom az igazságomért játszott sok komédiám, a szenvedésben, fogságban, megaláztatásban szerzett szeretetemet, ő számot egyikről se kér. Valahová egészen mélyre nyul még. S a felszínes, kicsi, emberi sajátok alól kihuzza kérges markában a gyűlöletet, mellyel a fajtámat, a magyart szeretem.

Neki erre sincs szava. De int s én nagy ürességgel a szívem helyén megyek utána.

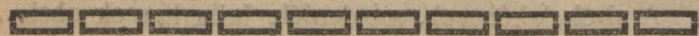
A vonat lassan eltűnik a többiekkel. A portyázó csapat nagy gödröt ás s minden elkobzott portéka mélyen elmerül a föld alá.

Elődöm indul, követem, megyünk. Át a temetőn. Valamelyik friss, tegnapi siron elmúlt ifjuság kis kék koszoru szalagát lengeti a szél. Halmokon, mélyeken baktatunk át. A hó, miként az emlékezés, egyenget el és foglal össze mindeneket. A hallgató embereklakta előváros végnélküli való változhatatlanságában, örök csöndjében, megbékélttségében csak egyféle emberek laknak: magyarok. Viszály, pártoskodás, lázadás, árulás, per, góg, közöny közöttük réges-rég összeomlott. Egyenlő hatláb mélyek a sirok, egyformán némák a hamvak. Ó bár, bár minden magyar városba csak temetőn keresztül lehetne bejutni, s minden várostól temető bucsuztatná el az elutazót. Bár minden magyar várost úgy őriznének, úgy ostromoznának, úgy nyögöznének, úgy fojtogatnának, mint ezt a várost ez a temető. Pár fordulónak egyszer egymásra a sirok, szállnának perbe, harcba, viszályba egymással a holt magyarok, hogy indulhatnának egymás kezét keresni, egymást segíteni, egymást szeretni az élők.

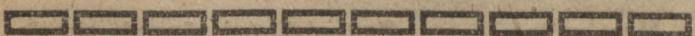
Aztán elfogynak a fejfák egymás mellől. Az ut, amelvire már lépni fogok, a Városba vezet. Ősapám megáll s nyitott tenyerén visszanyújtja a szívemet. Veszem. A gyűlölet eltűnt belőle. Helyébe, mélységes szomorúság közé a halott város odaültette az élő városnak küldendő üzenetet; feltámadunk.

Megyek. Viszem a küldetést öregapám, kiedet áldja Isten. De mit gondol, akiknek megmutatom a szívemet: ez üzenetet megértik-e?

Csanády György.



Csanády verseskötete. Nem régen jelent meg második kiadása *Csanády György „Évek”* című verses kötetének, melynek első kiadása rövid három hét alatt elfogyott, ami a mai súlyos könyvviszonyok mellett szokatlan jelenség. A gondos csinnel kiállított kellemes nyomású és külsejű kötet megrendelhető kiadóhivatalunk útján. A verskötet ára ötven korona. A könyv Kolozsvári N. kiadásában Budapesten jelent meg.



Csonka Magyarország nem ország
Egész Magyarország menyország!

IRODALOM

Erdélyi reneszánsz.

— Abban a lázas munkában, melyben a továbbfejlődési törekvések állandó izgalomban tartják az írókat, ma nagyon ritkán volna, vagy egyáltalában nincsen ráérő időnk nekünk, erdélyieknek, hogy nyugodt visszaemlékezéssel elmélkedhetnénk afölött, amit mostanáig átéltünk s amit jól-rosszul elvégeztünk. Pedig három esztendő alatt sok mindent éltünk át. S hogy ma Szalontától Kézdivásárhelyig és Nagybányától Lugosig izgatottan forr, érvényesülést keres a megpendült munkakedv, hogy idáig eljutottunk, annak hosszú története van.

A fárasztó munkalázból elfeledtük már azokat a napokat, amelyeken azon töprengtünk, hogy talán meg lehetne kísérelni a *vezércikk írást*. Napokig törtük a fejünket: miről lehetne véleményünket tompán és halványan elmondani? S ha a helyén üres fehér folt maradna a lap élén, a hadbírótság mégis milyen eljárást indíthat majd ellenünk? Mert lehetett-e olyan eseménye a nagyvilágnak, vagy a kis Erdélynek, amiről a magunk véleménye ne eshetett volna kifogás alá? — Az első vezércikket igen-igen megnézte, sokszorosán elolvasta a cenzor, míg másnap mégis csak belekerült a lapba. — A jég meg volt törve, ezután már napról-napra erősödött a hang s néhány hónap múlva majd minden újságnál vezércikket írtak.

Az első vezércikk megjelenése az 1919. esztendő utolsó hetére esik. Nyomban utána az irodalmi és kulturális egyesületek felélesztésével próbálkoztunk meg. Sajnos, nem ment — sok okból. S ezek között nem utolsó, hogy az ilyen régi egyesületek a háború előtti idők óta fel nem frissítették s külső okok nélkül is életképtelenné váltak. Ekkor az újságtárca helyén ugyanazt a kísérletet tettük a szépirodalmi írásokkal, mint előbb a vezércikkkel. Aki látta, hogy milyen gyakran kelthettek oly egyszerű kifejezések is, mint „az idő kiderül”, „rossz napok járnak”, vagy egész egyszerű szavak, mint: „vágy”, „remény”, „elkeseredés”, az mérheti egész nagyságában a sikert, mely ezen kockázatos vállalkozásunkat koronázta.

Az 1920-as esztendő tavasza óta Erdély belső területén enyhült a cenzura, hozzászókkott a rendes újsághanghoz és nem kereste már a versekben, novellákban a veszedelmes képletet. Megindulhattak s meg is indultak a szépirodalmi lapok, folyóiratok. Marosvásárhelyen az *Osváth Kálmán* alapította *Zord Idő* volt az első súlyosabb folyóirat, amely a *Berde Mária*, *Molter Károly* és *Antalfy Endre* közreműködésével jelentős értékeket is termelt. Első időkben Temesváron is indult egy rövid életű folyóirat, Kolozsváron pedig egy hetilap, mely azonban, sajnos, fiatalos irodalmi ambícióval és jellemzően vidéki magvatlan száraz elmélkedéseivel vált unalmassá. Első nagyobb folyóiratként lépett ki a kolozsvári *Napkelet*, mely kritikájával csakhamar irodalmi fórumná lett. Van fenntartó közönsége és van igen nagy irói gárdája is. Nyomában alakult Kolozsváron a második nagyobb folyóirat, a *Pásztortűz*, amely tartalmában, népszerűsége törekszik. Kimagasló legfőbb ereje *Reményik Sándor*, kinek költeményeit nagy szeretettel olvassa az erdélyi közönség.

Vannak képes hetilapok inkább a vidék és a nép számára: egyik a *Vasárnap*, *Benedek Elek* és *Kós Károly* szerkesztésében, másik *Naláczy István* lapja, a *Magyar Nép*. Nivóra törekszik a „*Hirnök*” is, mely